

Göç Kavramının Sosyolojik ve Etimolojik Analizi: Türk ve Batı Sözlük Geleneği Üzerinden Bir İnceleme

Zahide Nur İLHAN

Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi

(Received: 06February 2026, Accepted: 15February 2026)

ATIF/REFERENCE: İlhan, Z. N.(2026).Göç Kavramının Sosyolojik ve Etimolojik Analizi: Türk ve Batı Sözlük Geleneği Üzerinden Bir İnceleme, *International Journal of Advanced Natural Sciences and Engineering Researches*, 10(2), 167-179.

Özet -İnsan topluluklarının mekânsal hareketliliğini ifade eden göç, tarihsel süreklilik taşıyan bir toplumsal gerçeklik olmasının yanı sıra, etimolojik ve kavramsal gelişimi izlenebilen temel analiz kategorilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmada göç olgusu, sosyolojik çerçeve ve etimolojik çözümleme olmak üzere iki temel eksen üzerinden incelenmiştir. Göçün ekonomik, siyasal, çevresel ve eğitim temelli belirleyicileri literatür temelli bir yaklaşımla değerlendirilmiş; olgunun çok nedenli ve çok katmanlı yapısı ortaya konmuştur. Dilbilimsel inceleme bölümünde ise göç kavramının tarihsel kökeni, kök biçimleri ve türev yapıları etimoloji yöntemiyle analiz edilmiştir. Divanulugati't-Türk, Orhun metinleri ve Kutadgu Bilig gibi klasik kaynaklardaki kullanımlar ile modern etimolojik sözlük verileri birlikte ele alınmıştır. Köç> göç ses değişimi başta olmak üzere fonetik ve biçimbilimsel dönüşümler örneklenmiştir. Ayrıca Batı sözlük ve etimoloji geleneğinde migration kavramının Latince migrare köküne dayanan gelişim çizgisi Oxford ve Webster sözlük verileri üzerinden karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Bulgular, göç kavramının hem toplumsal hem dilsel düzlemde süreklilik gösteren, üretme kapasitesi yüksek ve çok katmanlı bir kavram alanı oluşturduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, göç kavramı, etimoloji, tarihsel dilbilim, nüfus hareketliliği

GİRİŞ

Göç konusu çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Evrensel bir olgu olan göç, kültür, dil, din,ırk gibi farklı disiplinlerin etkileşimlerini aktarmaktadır. Bu sebeple dünyanın herhangi bir yerinden başka bir yerine giderken kültürümüzü, dilimizi, inancımızı beraberimizde götürürüz. Ve tıpkı bizim sahip olduğumuz gibi gittiğimiz yerde de farklı inanç, dil, kültürle karşılaşırız. İlk zamanlar yadırgadığımız olguları zamanla biz de benimseyip etkileşim gösterebiliriz. Aynı şekilde oradaki insanları da bizde garipseyip bizden aldıkları tutum ve davranışlar gibi.

İnsan topluluklarının tarihsel gelişimine bakıldığında, yer değiştirme pratiğinin en eski yaşam biçimleriyle birlikte ortaya çıktığı görülmektedir. Erken dönem insan topluluklarının hareketli yaşam düzeni, göç olgusunun modern dönemlere özgü bir süreç olmadığını, aksine insanlık tarihinin başlangıcına kadar uzanan yapısal bir özellik taşıdığını ortaya koymaktadır. İlk yerleşim evrelerinde iklim koşullarındaki sertleşme, yaşanan çevredeki besin ve su kaynaklarının yetersiz kalması ile depresyon, kuraklık ve salgın gibi doğal olaylar, toplulukları buldukları alanları terk etmeye yönelten başlıca belirleyiciler arasında yer almıştır (Yalçın, 2004: 97).

Tarihsel süreç boyunca gerçekleşen nüfus hareketleri incelendiğinde, göçlerin tek tip bir örüntü izlemediği; nedenleri, gerçekleşme biçimleri ve ortaya çıkardığı toplumsal etkiler bakımından dönemsel farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır. Her tarihsel kesitte göçü tetikleyen dinamikler değişmiş; kimi zaman güvenlik kaygısı, kimi zaman ekonomik zorunluluk, kimi zaman da siyasal dönüşümler belirleyici rol oynamıştır. Günümüzde insan hareketliliğinin hem hız hem de hacim bakımından artması, göç süreçlerinin yapısını dönüştürmekte ve sonuçları itibarıyla daha karmaşık toplumsal tablolar üretmektedir. Göçe katılan nüfusun büyüklüğü ve hareketin coğrafi ölçeğinin genişlemesi, göçün etkilerini yalnızca demografik değil, aynı zamanda ekonomik, kültürel ve yönetsel boyutlara da taşımaktadır (Yıldız, 2023: 5). Bu çerçevede göç, tek değişkenli bir yer değiştirme olayı olarak değil; çok katmanlı neden-sonuç ilişkileri içeren, disiplinlerarası yaklaşımla incelenmesi gereken bir toplumsal süreç niteliği taşımaktadır. Kavramın literatürde farklı tanımlarla ele alınması da bu çok boyutlu yapının doğal bir yansımasıdır.

Göç sadece ülkeler arası dış göçler değil aynı zamanda kırsal bölgelerden kentsel bölgelere, kentsel bölgelerden kırsal bölgelere iç göçler, bireysel olarak veya toplu olarak yapılır. İç göçlerde de dış göçlerde olduğu gibi yine farklı disiplinlerde etkileşimler meydana getirir. Kültür alışverişi, bölgelerde farklılık gösteren ağız farklılıkları, gelenek görenek, bölgeden bölgeye değişen yemekler gibi örnekler verilebilir. Ekonomi, eğitim, sağlık, din göç sebeplerinin temelini oluştururlar. Yapılan bazı göçler kalıcı göçlerdir bazıları geçici göçlerdir. Üniversite eğitimi tamamlamak için yerleştiği üniversitenin bulunduğu ile giden bir öğrencini eğitimi bittikten sonra memleketine dönmesi geçici olarak yapılan göçe örnekken, işsizlik nedeniyle iş bulduğu bir ile veya ülkeye yapılan yer değiştirme eylemi kalıcı göçe örnektir. Tıpkı inanlar gibi hayvanlar da göç eder. Kış mevsiminde doğaları gereği ve besin bulmak için sıcak bölgelere göç eden kuşlar ve yaz aylarında besin açısından zengin olan soğuk denizlere göç eden balinaların bazı türleri hayvan göçlerine örnek verilebilir.

Ekonomik zorluklar, teknolojik gelişmeler, sanayileşme, savaşlar ve yıkımlar gibi farklı etkenlerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Göçler genellikle insanların daha iyi bir yaşam sürme amacıyla gerçekleşmektedir (Özkan, 2019: 141). Eski kaynaklardan günümüze kadar tarama yapıldığında göç kelimesi üzerine yapılan birçok çalışmaya rastlanılır. Eski Türklerin konar göçer yaşam tarzına sahip olmaları dil etkileşiminin önemli maddelerindedir. Kökenlerine indiğimiz kelimelerde ilk yazılı kaynaklardan günümüze gelen sözcüklerde ses değişimlerinin olduğu örnekleri görebilmemiz mümkündür. Bazı sözcükler günümüze ses değişimleriyle gelebilirken bazıları günümüze ulaşmamıştır. Kelimelerin tarihsel seyrini ortaya koyabilmek için sözlükler ve sözlük çalışmaları önemli rol oynamaktadırlar. Sosyolojik ve etimolojik bir çalışmanın harmanlanması amaçlayıp eksik bir yer bırakmamaya çalışılmıştır.

1. GÖÇ KAVRAMI VE GÖÇ ÇEŞİTLERİ

İnsanlık tarihi boyunca farklı nedenler yaşam alanlarını değiştirmek zorunda kalan insanlar, tarihin her döneminde göç etmişlerdir. Bu nedenle karmaşık bir olgu olarak görülebilen göç kavramına, farklı kişi ve kurumlarca farklı tanımlar yapılabilmektedir. literatürde göçlere ilişkin sık karşılaşılan tanımlara çalışmamızda yer verilmiştir.

1.1. Göç Kavramı

Göç kavramı, en temel düzeyde insanların yaşadıkları yeri çeşitli nedenlerle terk ederek başka bir yerleşim alanına yönelmelerini ifade eden bir nüfus hareketliliği türüdür. Türk Dil Kurumu sözlüğünde göç; ekonomik, toplumsal ve siyasal gerekçelerle bireylerin ya da toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye veya bir yerleşim biriminden diğerine yönelmesi; taşınma, hicret ve muhaceret kavramlarıyla ilişkili bir yer değiştirme süreci olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2026). Bu tanım, göçün yalnızca fiziksel hareket değil, aynı zamanda neden temelli bir toplumsal eylem olduğunu ortaya koymaktadır. Gordon Marshall göçü, bireylerin ya da toplulukların yalnız coğrafi sınırları değil, aynı zamanda sembolik ve siyasal sınırları da aşarak yeni yerleşim alanlarında kalıcı biçimde konumlanmaları şeklinde açıklamaktadır (Marshall, 2005: 685; Marshall, 2020).

Uluslararası Göç Örgütü'nün yaklaşımı ise göçü süre, amaç veya zorunluluk derecesiyle sınırlamadan ele almaktadır. Bu çerçevede göç ister ülke içi ister uluslararası düzeyde gerçekleşsin, insanların yer değiştirmesine bağlı olarak ortaya çıkan nüfus hareketi olarak kavramsallaştırılmaktadır (IOM, 2013: 35–36). Böylece tanım, göçü hukuki statüden ya da motivasyondan bağımsız, hareket temelli bir olgu olarak değerlendirmektedir.

Göçün kuramsal çerçevesine katkı sunan Karpat, kavramı çıkış noktası ile varış noktası arasındaki yönelim hareketi üzerinden açıklamakta ve yer değiştirmenin mesafesine ya da sınır türüne bağlı olmaksızın değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir (Karpat, 2003: 3). Benzer biçimde Lee, göçü iç veya dış, gönüllü ya da zorunlu olmasına bakılmaksızın, yerleşim yerinin kalıcı ya da yarı kalıcı biçimde değiştirilmesi olarak tanımlamaktadır (Lee, 1966: 49).

Faist'e göre göç, mekânsal bir geçiş olmanın ötesinde, yönetsel ya da toplumsal birim değişimini de içeren bir aktarım sürecidir ve çoğu durumda idari sınırların aşılması unsurunu barındırır (Faist, 2003: 41). Erder ise kavrama mesafe ve süre ölçütü ekleyerek, belirli bir uzaklık ve toplumsal etki yaratacak zaman dilimi içinde gerçekleşen yer değiştirmeleri göç kapsamında değerlendirmektedir (Erder, 1986: 15). Bu farklı tanımlar birlikte değerlendirildiğinde, literatürdeki ortak paydanın yer değiştirme eylemi olduğu görülmektedir. Göç kavramı, kapsamı ve ölçütleri değişmekle birlikte, özünde mekânsal konum değişikliğine dayanan toplumsal bir hareketlilik biçimini ifade etmektedir.

Castles ve Miller, çağdaş dönemde göç hareketlerinin önceki dönemlerden yapısal olarak ayrıştığını ve günümüz göç dinamiklerinin belirli yeni nitelikler kazandığını ileri sürmektedir. Yazarlara göre modern göç süreçleri beş temel dönüşüm özelliği üzerinden açıklanabilir (Castles ve Miller, 2008: 14). Bu dönüşümlerin ilki göçün küresel ölçekte yaygınlaşmasıdır. Günümüzde göç hareketleri belirli coğrafi hatlarla sınırlı kalmamakta; aynı anda çok sayıda ülkeyi etkileyen çok yönlü akışlar şeklinde gerçekleşmektedir. Göç veren toplumların çeşitlenmesi, göç alan ülkelerdeki demografik ve kültürel profilin de heterojenleşmesine yol açmaktadır. Böylece göç alan ülkeler, farklı ekonomik düzeylere ve kültürel geçmişlere sahip toplumlardan gelen göçmen ve mülteci gruplarını birlikte barındıran yapılarla dönüşmektedir. İkinci temel özellik göç hareketlerinin niceliksel olarak büyümesidir. Uluslararası ve ülke içi nüfus hareketlerinin hacmi artmakta; göç artık istisnai bir durum olmaktan çıkarak süreklilik gösteren bir küresel olgu haline gelmektedir. Üçüncü özellik ise göç türlerindeki çeşitlenmedir. Güncel göç süreçlerinde tek tip hareketlilik görülmemekte; iş gücü göçü, eğitim göçü, zorunlu göç ve sığınma hareketleri aynı zaman diliminde birlikte ortaya çıkabilmektedir. Bazı durumlarda bir göç süreci geçici nitelikte başlayıp zaman içinde kalıcı yerleşime dönüşebilmektedir. Dördüncü dönüşüm alanı cinsiyet bileşimindeki değişimdir. Kadınların göç süreçlerine katılım oranı tarihsel dönemlere kıyasla belirgin biçimde artmıştır. Özellikle 1960'lı yıllardan sonra kadın emeğine dayalı iş gücü göçü görünürlük

kazanmıştır. Beşinci özellik ise göçün siyasal etkisinin genişlemesidir. Uluslararası göç akımları, devletlerin iç politika tercihlerini, dış ilişkilerini ve güvenlik stratejilerini doğrudan etkileyen bir unsur haline gelmiştir.

Göç hareketleri farklı neden kümeleri üzerinden ortaya çıkabilmektedir. Toplumsal, ekonomik, kültürel ve çevresel etkenler göç kararında belirleyici olabildiği gibi savaş, çatışma ve afet gibi zorlayıcı koşullar da nüfus hareketlerini tetikleyebilmektedir (Tuncer, 2021: 14). Göç bireysel ölçekte gerçekleşebileceği gibi kitlesel boyutta da ortaya çıkabilmektedir. Bireysel hareketlilik çoğu zaman kişisel tercih ve fırsat değerlendirmesiyle bağlantılıyken, kitlesel göçler genellikle zorlayıcı yapısal koşullara dayanmaktadır (Tosun ve Yücedağ, 2022: 11). Göç olgusunun kapsamı; gönüllü–zorunlu, geçici–kalıcı, iç–dış ayrımlarının ötesinde; sığınmacı, mülteci veya yerinden edilmiş kişi statülerini de içine alan geniş bir hareketlilik alanını ifade etmektedir (Adıgüzel, 2024: 3). Bu çeşitlilik, kavramsal tanımlarda görülen farklılığın temel nedenlerinden biridir.

Tekeli ve Erder, göçü ekonomik, toplumsal ve siyasal etkenlerle bağlantılı bir yer değiştirme süreci olarak tanımlamakta ve bu hareketliliğin hem bireysel hem de kitlesel ölçekte gerçekleşebileceğini belirtmektedir (Tekeli ve Erder, 1978: 17). Yer değiştirme kısa süreli ya da uzun süreli olabilir. Hareket aynı toplumsal yapı sınırları içinde gerçekleştiğinde iç göç niteliği taşır; farklı toplumsal sistemler arasında gerçekleştiğinde ise dış göç olarak nitelendirilir. Bu çerçevede göç hareketlerini oluşum biçimleri ve yapısal özellikleri temelinde sınıflandırmak mümkündür.

1.2. Göç Çeşitleri

Göçler farklı sebeplerden dolayı meydana gelir. Ekonomi kaynaklı, siyasi kaynaklı, eğitim kaynaklı, iklim kaynaklı, beyin göçünden kaynaklı göçler çeşitliliğini oluşturur. Savaşlar, doğal afetler, kuraklık, kıtlık, kişinin eğitimin yetersiz gelmesi vb. durumlar göçlerin yaşanmasını arttırmıştır. Bu çeşitliliklere kısaca aşağıda değindik.

1.2.1. İklim Göçleri

İklim kaynaklı göç, çevresel ve iklimsel koşullarda meydana gelen değişimlerin belirli nüfus gruplarının yaşam alanlarını sürdürülemez hale getirmesi sonucunda ortaya çıkan yer değiştirme hareketlerini ifade etmektedir. Bu göç türünde belirleyici unsur, doğal çevrede yaşanan dönüşümlerin doğrudan insan yerleşimini ve geçim imkânlarını etkilemesidir.

Küresel ölçekte gözlenen iklim değişimi; sıcaklık ortalamalarının yükselmesi, uzun süreli kuraklık dönemleri, deniz seviyesinde artış, tatlı su kaynaklarında azalma ve tarımsal üretimde verim kaybı gibi çok yönlü sonuçlar doğurmaktadır. Bu çevresel bozulmalar, özellikle geçimini doğrudan doğal kaynaklara dayalı faaliyetlerle sürdüren topluluklar açısından ciddi yaşam riski yaratmaktadır. Yaşam koşullarının bozulması, üretim kapasitesinin düşmesi ve temel ihtiyaçlara erişimin zorlaşması, bireyleri ve toplulukları buldukları yerleri terk etmeye yönelten zorlayıcı faktörler arasında yer almaktadır. Bu nedenle iklim değişimine bağlı çevresel baskılar, günümüzde giderek daha görünür hale gelen önemli göç nedenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Yıldız, 2023: 40).

1.2.2. Ekonomik Nedenli Göçler

Ekonomik nedenli göç, bireylerin gelir düzeylerini yükseltmek, çalışma olanaklarını genişletmek ve maddi yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla yerleşim yerlerini değiştirmeleriyle ortaya çıkan nüfus hareketliliğini ifade etmektedir. Bu göç türünde temel belirleyici unsur, geçim imkânlarının mevcut bulunulan yerde sınırlı olması ve başka bir bölgede daha elverişli ekonomik fırsatların varlığıdır.

Yaşam kalitesini yükseltme beklentisi, istikrarlı istihdam olanaklarına erişme isteği ve gelir güvenliği sağlama hedefi, bireyleri mekânsal hareketlilik yönünde karar almaya yönelten başlıca faktörler arasında yer almaktadır. Özellikle düzenli ve yüksek gelir sağlayan bir işte çalışma imkânı, birçok birey açısından sosyal refahın ve gelecek güvencesinin temel göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle işgücü piyasalarındaki dengesizlikler ve ücret farklılıkları göç kararlarını doğrudan etkilemektedir.

Küresel ölçekte değerlendirildiğinde ekonomik motivasyonun göç süreçlerinde belirleyici bir ağırlığa sahip olduğu görülmektedir. Gelir dağılımındaki eşitsizlikler ve kalkınmışlık farkları, göç akımlarının yönünü de büyük ölçüde şekillendirmektedir. Bu çerçevede ekonomik temelli göç hareketleri çoğunlukla gelişme düzeyi düşük ya da sınırlı ekonomik imkânlarla sahip bölgelerden, daha yüksek gelir ve istihdam kapasitesi sunan ülkelere doğru gerçekleşmektedir (Yıldız, 2023: 12).

1.2.3.Siyasi Nedenli Göçler

Siyasi nedenli göçler, bireylerin ya da toplulukların siyasal ortamdan kaynaklanan baskı, çatışma ve güvensizlik koşulları nedeniyle yaşadıkları yerleşim alanlarını terk etmeleriyle ortaya çıkan zorunlu ya da yarı zorunlu nüfus hareketlerini ifade etmektedir. Bu göç türünde belirleyici unsur, siyasal düzenin bireylerin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına alamaması veya doğrudan tehdit üretmesidir. Silahlı çatışmalar, iç karışıklıklar, ideolojik kutuplaşmalar ve kimlik temelli gerilimler siyasal göçün başlıca tetikleyicileri arasında yer almaktadır.

Ekonomik beklentiler yaşam kalitesini artırmaya dönük bir motivasyon üretirken, siyasal baskı koşulları çoğu zaman güvenlik temelli bir zorunluluk doğurmaktadır. Etnik ayrımcılık uygulamaları, rejim değişiklikleri, yönetsel istikrarsızlık, zorunlu nüfus değişimleri ve vatandaş mübadeleleri gibi siyasal ve sosyokültürel gelişmeler, göç kararını doğrudan etkileyen faktörler olarak değerlendirilmektedir (Aksoy, 2012: 294). Bu çerçevede siyasal göç, tercih temelli hareketlilikten çok korunma ve kaçış temelli bir yer değiştirme biçimi göstermektedir.

Siyasal baskıdan kaynaklanan göçlerde bireyler ve gruplar çoğunlukla işkence, inanç ve ifade özgürlüğünün kısıtlanması, dil ve kimlik haklarının sınırlandırılması ya da ırk temelli ayrımcılık gibi tehditlerden uzaklaşmayı amaçlamaktadır (Başel, 2003: 48). Bu tür hareketliliklerde temel belirleyici unsur, yaşam hakkı ve kişi güvenliğinin risk altına girmesidir. Dolayısıyla siyasal nedenli göçler çoğu durumda zorunlu göç kategorisi içinde değerlendirilmektedir.

Tarihsel örnekler incelendiğinde siyasal baskının kitlesel yer değiştirmelere yol açtığı görülmektedir. Doğu Türkistan'da yaşayan Uygur topluluklarının bir bölümünün 1960'lı yıllarda artan devlet baskısı ve güvenlik tehditleri nedeniyle bölgeden ayrılmak zorunda kalması bu duruma örnek gösterilmektedir. Artan şiddet, hak ihlalleri ve sistematik baskı uygulamaları sonucunda gerçekleşen bu göç hareketinde ilk geçiş alanı Afganistan olmuş, sonraki aşamada Türkiye nihai yerleşim ülkelerinden biri haline gelmiştir (Gül, 2007: 257).

1.2.4.Eğitim Amaçlı Göçler

Eğitim amaçlı göç, bireylerin öğrenim süreçlerini sürdürmek, akademik yeterliliklerini geliştirmek veya belirli bir eğitim programına katılmak amacıyla mevcut yerleşim yerlerinden başka bir yerleşim alanına yönelmeleriyle ortaya çıkan hareketlilik türüdür. Bu göç biçimi hem ülke içindeki şehirler arasında hem de uluslararası düzeyde gerçekleşebilmektedir.

Eğitim temelli yer değiştirme hareketlerinde belirleyici unsur, bireyin belirli bir öğretim kurumuna erişme veya uzmanlaşma imkânı elde etme isteğidir. Öğrencilerin ya da araştırmacıların eğitim programı süresince geçici olarak farklı bir yerleşim biriminde ikamet etmeleri, göç literatüründe eğitim odaklı nüfus hareketi kapsamında değerlendirilmektedir. Bu tür göçler çoğunlukla süreli olup, eğitim süresinin tamamlanmasına bağlı olarak geri dönüş ya da kalıcı yerleşime dönüşme ihtimali taşıyabilmektedir. Dolayısıyla eğitim amaçlı göç hem geçici hem de uzun vadeli yerleşim sonuçları doğurabilen bir hareketlilik alanı oluşturmaktadır.

1.2.5. Beyin Göçleri

Beyin göçü, yüksek düzeyde eğitim almış, uzmanlaşmış veya bilimsel–teknik bilgi birikimine sahip bireylerin mesleki faaliyetlerini daha gelişmiş imkânlara sahip ülkelerde sürdürmek üzere menşe ülkelerinden ayrılmalarıyla ortaya çıkan nitelikli işgücü hareketliliğini ifade etmektedir (TDK, 2026). Bu göç türünde temel unsur, bireyin sahip olduğu bilgi, beceri ve uzmanlık kapasitesinin uluslararası düzeyde yer değiştirmesidir.

Kavramsal olarak beyin göçü, insan sermayesinin sınır ötesi dolaşımı şeklinde değerlendirilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yetişen yüksek vasıflı ve ileri eğitilmiş bireylerin, araştırma altyapısı, gelir düzeyi ve kariyer olanakları daha güçlü olan ülkelere yönelmesi bu göç modelinin tipik örüntüsünü oluşturmaktadır (Docquier ve Rapoport, 2006: 2). Bu yönüyle süreç, küresel ölçekte nitelikli emek transferi niteliği taşımaktadır.

Beyin ihracı kavramı ise bu hareketliliğin farklı bir boyutuna işaret etmektedir. Bu yaklaşımda nitelikli insan gücünün başka ülkelere yönelmesi, yalnız bireysel bir tercih değil; aynı zamanda kaynak ülkenin sunduğu ve hedef ülkenin yararlandığı bir kapasite aktarımı olarak görülmektedir. Ghosh'un değerlendirmesine göre bu durum, menşe ülkenin yüksek vasıflı insan kaynağını başka ülkelere yönlendirmesi ve bunun ekonomik karşılık üretebilmesi bağlamında özel bir göç türü olarak ele alınmaktadır (Berber, 1998: 97).

2. GÖÇÜN DİLBİLİMSEL AÇIKLAMASI VE ETİMOLOJİ

Dil, tarihsel süreklilik içinde değişim gösteren ve toplumsal etkileşimlerle biçimlenen dinamik bir göstergeler sistemi olarak kabul edilmektedir. Sözcük dağarcığında gözlenen biçimsel ve anlamsal dönüşümler, dilin durağan değil evrimsel bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır. Bu dönüşüm süreci; ses değişimleri, biçimbilimsel türetmeler, anlam genişlemeleri ve daralmaları ile diller arası etkileşimler üzerinden izlenebilmektedir. Sözcüklerin kökenine, tarihsel katmanlarına ve geçirdiği yapısal değişimlere yönelik incelemeler tarihsel dilbilim ve etimoloji alanının temel araştırma konuları arasında yer almaktadır.

Etimoloji, bir sözcüğün ilk ortaya çıkış biçimini, kök yapısını, türeme yollarını ve zaman içinde geçirdiği fonetik ve semantik değişimleri inceleyen kuramsal ve çözümleyici bir dilbilim alanı olarak tanımlanmaktadır. Bu disiplin kapsamında sözcüklerin hangi dil ailesine ait olduğu, hangi dönemlerde

hangi anlam katmanlarını kazandığı ve diller arası geçiş süreçlerinde nasıl bir dönüşüme uğradığı karşılaştırmalı ve belge temelli yöntemlerle ortaya konulmaktadır. Etimolojik inceleme, yalnızca sözcük kökenini belirlemeye yönelik bir faaliyet değil; aynı zamanda kültürel temas, tarihsel hareketlilik ve kavramsal süreklilik göstergelerinin de dil üzerinden izlenmesini mümkün kılan analitik bir çerçeve sunmaktadır.

Bu bölümde etimolojik çözümlemede esas alınan söz konusu kuramsal ölçütler “göç” kelimesi özelinde uygulanmaktadır. Kavramın tarihsel metinlerdeki kullanımları, kök biçimleri, fonetik dönüşümleri ve türev yapıları karşılaştırmalı sözlük verileri ve tarihsel kaynaklar temelinde değerlendirilmektedir. İnceleme sürecinde tarihsel ve etimolojik sözlükler, klasik metin neşirleri ve kavram kayıtları esas alınmaktadır. Bu yönüyle yürütülen çözümleme, yöntemsel açıdan sözlük temelli ve metin destekli etimolojik inceleme modeli içinde konumlandırılmaktadır.

Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla Kaşgarlı Mahmud tarafından kaleme alınan Divanulugati't-Türk, Türk dilinin söz varlığını, kavramsal çerçevesini ve erken dönem anlam katmanlarını yansıtan temel başvuru kaynaklarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu eserde “göç” kelimesinin tarihsel biçimi olan köç sözcüğünün çeşitli anlam ve kullanım düzlemlerinde yer aldığı görülmektedir. Sözcüğün hem isim hem fiil biçimleriyle kullanıldığı; yer değiştirme, toplu hareket ve kısa süre bildiren zaman değeri taşıyan anlamlarda kaydedildiği anlaşılmaktadır (Kaşgarlı Mahmud, 2020).

Eserde ilgili maddeler aşağıdaki biçimde gösterilmektedir:

Köç: köç “Göç.” süköçtü “Asker göçtü.”

Köç: köç “An, kısa bir süre.” bir köçküdgil “Kısa bir süre bekle.”

Köç-: sū koçti “Ordu vb. göçtü.” köçerköçmek.

Bu kullanımlar, sözcüğün yalnızca mekânsal yer değiştirmeyi değil, belirli bir zaman kesitini de karşılayabildiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla köç kelimesinin erken dönem Türkçede tek boyutlu bir hareket fiili olmadığı; bağlama bağlı olarak süre, hareket ve toplu yer değiştirme anlamlarını birlikte taşıdığı değerlendirilmektedir. Bu çok anlamlı yapı, tarihsel Türkçe söz varlığında fiil köklerinin anlam genişlemesine açık olduğuna işaret etmektedir.

Fonetik yapı bakımından, sert ünsüzle biten fiil köklerinde görülen geçmiş zaman ekinin /d/ yerine /t/ biçimine dönüştürüldüğü belirtilmektedir. Söyleniş uyumunu sağlamak amacıyla gerçekleştiği ifade edilen bu dönüşümde sert ünsüzler /p/, /ç/, /k/ ve /k/ olarak sıralanmaktadır. Bunun dışındaki yapılarda belirli geçmiş zaman ekinin /d/ ile söylenmesinin tercih edildiği ve bunun fonetik akıcılık bakımından daha uygun kabul edildiği ifade edilmektedir. Bu tür ses olaylarının Eski Türkçe metinlerde sistematik biçimde gözlemlendiği bilinmektedir (Kaşgarlı Mahmud, 2020).

İlgili fiilin şiirsel kullanımına aşağıdaki dördlükte de yer verilmektedir:

tünle bile köçelim
yamarsūwın keçelim
ternüksuwin içelim
yuwğayağıuwulsun

“Geceleyn göçelim, Yamar ırmağını geçelim, onların kaynak sularından içelim, bizden kaçan düşman elimizde paramparça olsun” (DLT, 2016).

Bu örnekte fiilin kolektif hareket çağrısı içeren bir kullanım alanına sahip olduğu görülmektedir. Köçelim biçiminin tarihsel süreç içinde göçelim biçimine dönüştüğü ve burada kelime başı sert ünsüzün yumuşamasıyla k>g ses değişiminin gerçekleştiği gösterilmektedir. Bu değişim, Türkiye Türkçesinin tarihsel fonoloji süreçleriyle uyumlu kabul edilmektedir.

Türk etimoloji literatüründe köç kökü üzerine yapılan incelemeler yalnız yerli kaynaklarla sınırlı değildir. Uluslararası Türkoloji çalışmalarında da köç fiilinin Eski Türkçe dönemden itibaren hareket, yer değiştirme ve konar-göçer yaşam tarzı ile ilişkili temel fiillerden biri olduğu belirtilmektedir. Sir Gerard Clauson’un *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish* adlı kapsamlı çalışmasında köç fiilinin “tomigrate, tomovecamp” anlam alanında değerlendirildiği ve özellikle göçebe topluluk hareketleriyle ilişkilendirildiği kaydedilmektedir (Clauson, 1972). Clauson, kelimenin erken metinlerde daha çok toplu hareket bağlamında kullanıldığına dikkat çekmektedir.

Benzer biçimde Sevortyan’ın Türk dilleri etimolojik sözlüğünde köç kökü, Türk lehçeleri arasında yaygın biçimde tanıklanan bir hareket fiili olarak gösterilmekte ve çeşitli lehçelerde fonetik varyantlarının bulunduğu belirtilmektedir (Sevortyan, 1974). Bu durum, kelimenin Türk dilleri ailesi içinde köklü ve ortak bir miras niteliği taşıdığını ortaya koymaktadır.

Räsänen’in Altayistik çerçevede hazırladığı etimolojik sözlükte de köç kökü, hareket ve yer değiştirme anlam alanı içinde değerlendirilmekte ve Moğolca ile olası temas alanları tartışılmaktadır (Räsänen, 1969). Bu tür karşılaştırmalı değerlendirmeler, göç kavramının yalnızca sözcüksel değil, kültürel yaşam biçimiyle bağlantılı bir çekirdek kavram olduğunu göstermektedir.

Osmanlı sözlük geleneğinde de kavramın anlam alanının korunduğu görülmektedir. Ferit Devellioğlu’nun *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* adlı eserinde “göç” kelimesinin “hicret” karşılığı ile açıklandığı görülmektedir. Hicret maddesinde memleketten memlekete yer değiştirme anlamı verilmekte; ayrıca Hz. Peygamber’in Mekke’den Medine’ye göçü tarihsel ve dinî başlangıç noktası olarak tanımlanmaktadır (Devellioğlu, 2013: 422). Bu kullanım, göç kavramının İslamî tarih anlatısı içinde özel bir anlam katmanı kazandığını göstermektedir.

İlk yazılı Türk dili belgeleri arasında yer alan Orhun Abideleri’nde doğrudan “göç” sözcüğünün sınırlı olduğu, ancak hareket ve yerleşme bildiren fiiller aracılığıyla aynı kavramsal alanın kurulduğu görülmektedir. “Kon-” fiili yerleşmek, konaklamak ve geçici olarak durmak anlamlarında kullanılmaktadır:

kon-: konmak, yerleşmek, konaklamak

Biriye ÇogayyışTögültün yazı konayıntiser Türk budun ölsikig.

“Güneyde Çogay ormanına, Tögültün ovasına konayım dersen, Türk milleti öleceksin!” (Ergin, 1970).

Bu örnekte konayın biçiminin konayım biçimine dönüştüğü ve k<k değişiminin gerçekleştiği gösterilmektedir. Yerleşme ve konaklama fiillerinin göç fiiliyle birlikte düşünülmesi, hareket-yerleşme karşıtlığının erken dönem Türk düşüncesinde kavramsallaştırıldığını göstermektedir.

Yusuf Has Hacıp tarafından kaleme alınan Kutadgu Bilig(2006)'de de köç köküne dayalı kullanımlara yer verilmektedir. Sözcüğün 4815. beyitte geçtiği kaydedilmektedir:

buköçmezdeaşnuköçıdsaoza
köçüp barsa asgıyaratur köze

“Kendisi daha göç etmeden, göçünü önceden gönderirse, oraya vardığında bunun faydası görülür.”

Burada göç fiilinin mecazî ve stratejik anlam katmanı kazandığı; önceden hazırlık ve tedbir alma bağlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Köçmezde biçiminin göç et- yapısıyla ilişkili olduğu ve k>g değişiminin bulunduğu belirtilmektedir.

Modern etimolojik sözlüklerde kelimenin anlam genişlemesine uğradığı görülmektedir. Andreas Tietze'nin Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı'nda “göç” maddesi iki ayrı anlam düzleminde değerlendirilmektedir. Birinci anlam alanı yer değiştirme ve taşınma eylemini ifade etmektedir. İkinci anlam alanı ise mecazî kullanımda “çökme” anlamıdır. “Ev başımıza göçecek neredeyse” örneği bu mecazî kullanımın göstergesi olarak verilmektedir (Tietze, 2002: 167). Bu durum, hareket fiilinin zamanla yapısal çöküş anlamına doğru genişlediğini göstermektedir.

Hasan Eren'in Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde ise “göçebe” kelimesinin kökeni göç- (<köç-) fiiline dayandırılmaktadır. Sözcüğün -me ekiyle türetildiği ve tarihsel süreçte köçme → göçme → göçebe biçimsel gelişiminin gerçekleştiği açıklanmaktadır (Eren, 1999, s. 158). Bu türetme zinciri, kök fiilin Türkçede üretken bir sözcük ailesi oluşturduğunu göstermektedir.

Bütün bu tarihsel ve etimolojik veriler birlikte değerlendirildiğinde, göç kavramının Türk dil tarihinde yalnızca bir hareket fiili olmadığı; toplumsal yaşam biçimini, yerleşme düzenini, askerî hareketliliği ve kültürel sürekliliği ifade eden çekirdek kavramlardan biri olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Yerli ve yabancı etimolojik sözlüklerin ortak değerlendirmesi, köç/göç kökünün Türk dilleri boyunca süreklilik gösterdiğini ve anlam alanını genişleterek günümüze ulaştığını ortaya koymaktadır.

Öte yandan Batı sözlükçülük ve etimoloji geleneğinde “göç” kavramının karşılığı olarak kullanılan migration sözcüğünün kökeni, Latinceye uzanan tarihsel bir kavram alanı içinde değerlendirilmektedir. Modern İngilizce sözlüklerde yer alan tanımlar incelendiğinde, kavramın yalnızca fiziksel yer değiştirmeyi değil; nüfus hareketliliği, tür hareketleri ve dönemsel yer değişimleri gibi farklı ölçeklerdeki hareket örüntülerini kapsayacak biçimde anlam genişlemesine uğradığı görülmektedir. Bu bağlamda Batı etimoloji literatürü, göç kavramını hem dilsel köken hem de kavramsal gelişim çizgisi bakımından çok katmanlı bir yapı içinde ele almaktadır.

Oxford English Dictionary'de (OED) “migration” sözcüğünün kökeni Latince migratio ve migrare fiiline dayandırılmaktadır. Migrare fiilinin temel anlamı “yer değiştirmek, bir yerden başka bir yere gitmek,

yerleşim yerini terk etmek” biçiminde verilmektedir. Aynı kökün Roma hukuk ve idare metinlerinde nüfusun yer değiştirmesi, askerî birliklerin konuşlanma değişikliği ve topluluk hareketleri bağlamında kullanıldığı kaydedilmektedir (Oxford English Dictionary, 2024). Bu kayıtlar, kavramın erken dönemlerden itibaren bireysel hareketten çok toplu yer değiştirme ile ilişkilendirildiğini göstermektedir.

Oxford sözlük geleneğinde dikkat çeken bir diğer husus, sözcüğün anlam alanının Orta İngilizce döneminde genişlemiş olmasıdır. Latince kökenli migration kelimesinin İngilizceye Norman Fransızcası aracılığıyla geçtiği ve başlangıçta daha çok dinsel ve kurumsal yer değiştirmeleri ifade ettiği belirtilmektedir. Özellikle manastır topluluklarının yer değiştirmesi ve ruhban sınıfının görev yeri değişimleri için bu sözcüğün kullanıldığına ilişkin metin tanıkları bulunduğu ifade edilmektedir (OED, 2024). Bu durum, kavramın erken İngilizce kullanımında kurumsal hareketlilik boyutunun öne çıktığını göstermektedir.

Merriam-Webster sözlüğünde ise migration sözcüğü hem insan toplulukları hem de hayvan türleri bakımından düzenli ve tekrarlayan yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmaktadır. Webster geleneğinde kavramın üç temel anlam eksenine bulunduğu görülmektedir: kalıcı yer değiştirme, mevsimsel hareket ve kitlesel nüfus akışı. Tanımda özellikle “relatively permanent movement” ve “seasonal movement” ayrımına yer verilmesi, kavramın süre boyutuna göre sınıflandırıldığını göstermektedir (Merriam-Webster, 2025). Bu yaklaşım, modern göç çalışmalarında kullanılan geçici–kalıcı göç ayrımıyla kavramsal paralellik taşımaktadır. Webster etimolojik açıklamasında Latince migrare fiilinin Proto-Hint-Avrupa köküne kadar izlenebildiği belirtilmektedir. Sözcüğün, “değişmek, yer değiştirmek” anlam alanına sahip köklerle ilişkili olduğu ve hareket temelli bir anlam çekirdeği taşıdığı ifade edilmektedir. Bu kök bağlantısı, göç kavramının Hint-Avrupa dil ailesinde de temel hareket fiilleriyle ilişkili bir kavramsal temele sahip olduğunu göstermektedir (Merriam-Webster, 2025).

Online Etymology Dictionary (Harper) kayıtlarında da benzer bir köken zinciri sunulmaktadır. Burada migration kelimesinin 15. yüzyıl sonlarında İngilizce yazılı metinlerde görünür hale geldiği ve başlangıçta dinsel yer değiştirme ile bağlantılı kullanıldığı belirtilmektedir. 17. ve 18. yüzyıllardan itibaren ise nüfus hareketleri ve kolonizasyon süreçleri bağlamında kullanımının yaygınlaştığı kaydedilmektedir (Harper, 2024). Bu tarihsel kullanım çizgisi, kavramın Avrupa sömürgecilik dönemiyle birlikte demografik içerik kazandığını göstermektedir.

Cambridge Dictionary ve Oxford Learner’s Dictionaries gibi çağdaş öğrenici sözlüklerinde ise migration kavramının tanımında iki unsurun özellikle vurgulandığı görülmektedir: sınır aşma ve yerleşim amacı. Tanımlarda “movement of people to live in another place or country” ifadesinin yer alması, modern kullanımda göçün yerleşim ve ikamet değişikliği ile doğrudan ilişkilendirildiğini göstermektedir (Cambridge Dictionary, 2024; Oxford Learner’s Dictionaries, 2024). Bu yaklaşım, güncel sosyal bilim literatüründeki göç tanımlarıyla örtüşmektedir.

Batı etimoloji literatüründe dikkat çeken bir başka husus, göç kavramının biyoloji ve ekoloji terminolojisine de erken dönemde girmiş olmasıdır. Oxford ve Webster kayıtlarında kuş ve hayvan hareketleri için migration kullanımının 17. yüzyıldan itibaren yaygınlaştığı belirtilmektedir. Böylece kavramın yalnızca insan topluluklarına özgü olmadığı, tür hareketlerini de kapsayan genel bir hareket kategorisi olarak genişlediği görülmektedir (OED, 2024; Merriam-Webster, 2025).

Etimoloji araştırmacısı Philip Durkin, İngilizce sözcüklerin köken gelişimini incelediği çalışmalarında, Latince kökenli hareket fiillerinin İngilizce kavram alanını güçlü biçimde etkilediğini belirtmektedir. Durkin'e göre migration ve türevleri, Roma hukuk ve idare terminolojisinin Orta Çağ Avrupa dillerine aktarılmasıyla yaygınlık kazanmıştır (Durkin, 2009). Bu değerlendirme, kavramın yalnız dilsel değil, kurumsal ve yönetsel aktarım yoluyla da yerleştiğini göstermektedir.

Karşılaştırılmalı tarihsel dilbilim alanında yapılan çalışmalar da hareket ve yer değiştirme fiillerinin kültürel yaşam biçimleriyle yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Hock ve Joseph, tarihsel dilbilim çerçevesinde hareket fiillerinin çoğu dilde temel söz varlığına ait olduğunu ve erken dönem metinlerde yüksek frekansla görüldüğünü belirtmektedir (Hock & Joseph, 2009). Bu bulgu, göç kavramının dilsel açıdan çekirdek fiil alanına ait olduğunu desteklemektedir.

Batı sözlükçülük geleneğinde migration kavramının türevleri de geniş bir aile oluşturmaktadır. Migrant, migrate, migratory, immigration, emigration gibi türevler, yön, amaç ve statü farklılıklarını ifade eden alt kavramlar üretmektedir. Oxford ve Webster sözlüklerinde bu türevlerin her birinin ayrı tarihsel ilk kullanım kayıtlarının verildiği görülmektedir. Bu durum, göç kavramının modern dönemde kurumsal ve hukuki alt kategorilere ayrıldığını göstermektedir. Açıklanan düzlemde Webster, Oxford ve diğer Batı etimoloji kaynaklarında göç kavramının Latince kökenli, hareket temelli bir fiil çekirdeğine dayandığı; tarihsel süreç içinde dinsel, kurumsal, demografik ve biyolojik anlam katmanları kazanarak genişlediği ortaya konmaktadır. Kavramın anlam gelişimi, bireysel yer değiştirmeden kitlesel nüfus hareketine; geçici hareketten kalıcı yerleşime doğru evrilen çok katmanlı bir yapıya işaret etmektedir. Bu etimolojik çizgi, göç kavramının hem dilsel hem kavramsal düzeyde tarihsel süreklilik taşıyan temel bir hareket kategorisi olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Göç olgusu, insanlık tarihinin en süreklilik gösteren toplumsal hareketlilik biçimlerinden biri olarak yalnızca nüfus hareketlerini değil; kültürel, dilsel ve kavramsal dönüşüm süreçlerini de beraberinde taşıyan çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Bu nedenle göçü yalnızca demografik ya da sosyolojik bir olgu olarak değil, aynı zamanda kavram üretimi, anlam genişlemesi ve dilsel süreklilik bağlamında değerlendirmek gerekir. Göç ile dil arasındaki ilişki, hareket ile anlam üretimi arasındaki karşılıklı etkileşimi görünür kılan önemli bir inceleme alanı sunmaktadır.

Bu çalışmada göç kavramı sosyolojik çerçeve ve etimolojik çözümleme olmak üzere iki temel eksen üzerinden incelenmiştir. Sosyolojik boyutta göçün nedenleri, türleri ve sonuçları literatürde yer alan farklı kuramsal yaklaşımlar üzerinden değerlendirilmiştir; göçün ekonomik, siyasal, çevresel ve eğitim temelli dinamiklerle şekillenen çok nedenli bir süreç olduğu ortaya konmuştur. İnceleme, göç hareketlerinin yalnızca mekânsal yer değiştirme anlamına gelmediğini; aynı zamanda toplumsal yapı, kimlik, kültürel etkileşim ve sosyal uyum süreçlerini dönüştüren bir mekanizma olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle göç, tek boyutlu bir yer değiştirme eylemi değil, çok disiplinli analiz gerektiren yapısal bir dönüşüm alanıdır.

Dilbilimsel ve etimolojik inceleme bölümünde ise “göç” kavramının tarihsel metinlerdeki izleri takip edilerek sözcüğün ses değişimleri, biçimsel dönüşümleri ve anlam katmanları ortaya konmuştur. Orhun metinlerinden DivanüLügati't-Türk'e, Kutadgu Bilig'den modern etimolojik sözlüklere kadar uzanan çizgide kavramın kök biçimleri ve türevleri incelenmiştir; köç → göç dönüşümü başta olmak üzere fonetik

ve morfolojik değişim örnekleri değerlendirilmiştir. Bu bulgular, göç kavramının yalnızca toplumsal pratikte değil, dilsel bellekte de süreklilik taşıdığını göstermektedir.

Çalışmanın ortaya koyduğu temel sonuçlardan biri, göç olgusunun dilde yalnızca bir sözcük olarak değil, üretme gücü yüksek bir kavram alanı oluşturduğudur. Göç, göçer, göçebe, göçmen gibi türev yapılar; toplumsal hareketliliğin dilde kavramsallaştırılma biçimlerini yansıtmaktadır. Bu durum, toplumsal deneyim ile sözcük üretimi arasındaki doğrudan ilişkiye işaret etmektedir.

Öte yandan Batı literatüründe göç kavramına ilişkin etimolojik ve sözlük temelli incelemeler birlikte değerlendirildiğinde, kavramın tarihsel olarak hareket, yer değiştirme ve yeniden yerleşme ekseninde şekillenen köklü bir anlam alanına sahip olduğu görülmektedir. Oxford ve Merriam-Webster sözlük geleneğinde *migration* teriminin Latince *migrare* köküne dayandırılması, göçün yalnızca modern demografik bir olgu değil, dilsel ve kavramsal sürekliliği bulunan tarihsel bir hareket kategorisi olarak konumlandırıldığını göstermektedir. Batı etimoloji çalışmalarında kavramın dinsel yer değiştirmelerden kurumsal nüfus hareketlerine, mevsimsel tür dolaşımından uluslararası insan hareketliliğine kadar genişleyen çok katmanlı bir içerik kazandığı ortaya konmaktadır. Bu çerçevede, göç olgusunun yalnızca sosyolojik ve siyasal bir inceleme alanı değil, aynı zamanda kavram tarihi ve tarihsel dilbilim bakımından da süreklilik gösteren bir analiz nesnesi olduğunu teyit etmektedir. Dolayısıyla Batı sözlük ve etimoloji literatürü, göç kavramının anlam gelişimini izleme bakımından kuramsal ve metodolojik açıdan tamamlayıcı bir referans alanı sunmaktadır.

Sonuç olarak göç hem toplumsal gerçeklik hem de dilsel yapı içinde süreklilik gösteren, dönüşen ve yeni anlam alanları üreten bir olgudur. Sosyolojik ve etimolojik yaklaşımın birlikte kullanılması, kavramın yalnızca tanımsal değil, tarihsel ve yapısal boyutlarının da anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bu tür disiplinlerarası okumaların, kavram çalışmalarında daha derinlikli sonuçlar üreteceği değerlendirilmektedir. Gelecek araştırmalarda göç kavramının söylem analizi, ağız çalışmaları ve çağdaş medya dili içindeki kullanımları üzerinden incelenmesi, alan yazına yeni katkılar sunabilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2024). Göç sosyolojisi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aksoy, Z. (2012). "Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (20), ss. 294-295.
- Başel, H. (2003). Sosyal politika açısından iç göçler: Sivas' tan İstanbul'a Göç Örneği. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Berber, Ş. (1998), "Beşeri Sermaye Kaybı Olarak Beyin Göçü ve Türkiye", (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cambridge Dictionary. (2024). Migration. Cambridge University Press. <https://dictionary.cambridge.org/>
- Castles, S. ve Mark J. M., (2008), *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, (Çev.: Bülent U. Bal ve İbrahim Akbulut), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cengiz, S.(2010), "Göç, Kimlik ve Edebiyat", *Zeitschrift für die Welt der Türken*, Vol. 2, No.3, ss.185-193.
- Clauson, G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth-century Turkish*. Oxford University Press.
- Devellioğlu, F. (2013). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat* (30. bs.). Aydın Kitabevi.
- Docquier, F. ve Rapoport, H. (2006), "The Brain Drain", *New Palgrave Dictionary of Economic*, ss. 1-8.
- Durkin, P. (2009). *The Oxford guide to etymology*. Oxford University Press.
- Ekinci, S. ve Tuncel, G. (2015), "Göç ve İnsan" *Bilim ve Toplum Dergisi*, C(5), 9.
- Erder, Sema, (1986), *Refah Toplumunda "Getto" ve Türkler*, İstanbul: Teknografik Matbaacılık.
- Eren, H. (1999). *Türk dilinin etimolojik sözlüğü*. Bizim Büro Basımevi.
- Faist, T. (2003), *Uluslararası Göç ve Ulaşımı Toplumsal Alanlar*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Gül, O. K. (2007). Doğu Türkistan'dan Türkiye'ye hazin bir göç hikâyesi. *Turkish Studies*, 2(1), 252-273.
- Harper, D. (2024). Migration. Online Etymology Dictionary. <https://www.etymonline.com/>

- Hock, H. H., & Joseph, B. D. (2019). Language history, language change, and language relationship: An introduction to historical and comparative linguistics. Walter de Gruyter GmbH & Co KG. International Organization for Migration (IOM). (2013). Göç Terimleri Sözlüğü.
- Karaoğlu, E. G. (2020). "Ağrı'da Yaşayan Karapapak / Terekeme Türklerinin Göç Anlatıları" *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ss 21-49.
- Kaşgarlı Mahmud. (2020). *Divanü Lugati't-Türk* (Haz. edisyon). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Lee, E. S., (1966), "A Theory of Migration", *Demography, Population Association of America (PAA)*, C (3)1, ss.47-57.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Merriam-Webster. (2025). Migration. Merriam-Webster Dictionary. <https://www.merriam-webster.com/>
- Ergin, M. (1970). *Orhun yazıtları*. İstanbul: MEB Yayınları,
- Oxford English Dictionary. (2024). Migration. Oxford University Press. <https://www.oed.com/>
- Oxford Learner's Dictionaries. (2024). Migration. Oxford University Press. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>
- Räsänen, M. (1969). *Versuche eines etymologischen Wörterbuchs der Türkischen Sprachen*. Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Sevortyan, E. V. (1974). *Etimologicheskii slovar' tyurkskikh yazykov* [Türk dillerinin etimolojik sözlüğü]. Nauka.
- Tekeli, İ. ve Erder, L. (1978). *Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İç Göçler*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Tietze, A. (2002). *Tarihi ve etimolojik Türkiye Türkçesi lügati* (Cilt 1). Simurg Yayınları.
- Tosun, M., ve Yücedağ, G. (2022). *Göç & göç kuramları*. Paradigma Akademi.
- Tuncer, C. O. (2021). *Türkiye'de iç göç, ekonomik ve ekonomik olmayan belirleyiciler*. Türk İdari Araştırmalar Vakfı.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldız, İ. (2023), *Türkiye'de ve Dünyada Göç ve Bütünleştirme Politikaları*, Ankara: Gazi yayınevi.
- Yusuf Has Hacip. (2006). *Kutadgu Bilig* (Çev.: Reşit Rahmeti Arat). İstanbul: Kabalcı Yayınları.